Poročilo o izvajanju posebnih nalog osrednjih območnih knjižnic v obdobju 2021–2025

V okviru nacionalne koordinacije osrednjih območnih knjižnic (OOK) je bilo pripravljeno poročilo o izvajanju posebnih nalog OOK v obdobju 2021–2025. Predhodno poročilo, ki ga je pripravila Narodna in univerzitetna knjižnica, je zajemalo obdobje 2017–2020.

Poročilo 2021–2025 združuje pregled dejavnosti vseh desetih OOK, njihovih pomembnejših dosežkov, skupnih dejavnosti in razvojnih sprememb. Vključuje tudi pregled izvajanja nalog nacionalne koordinacije OOK v obdobju 2023–2025 ter finančnega okvira izvajanja posebnih nalog.

Predstavljeni rezultati kažejo predvsem pomen povezovanja knjižnic, prenosa strokovnega znanja in razvoja skupnih storitev, ki presegajo možnosti posamezne knjižnice.

Strokovno znanje in izkušnje za celotno knjižnično mrežo

V štirih OOK danes deluje pet kompetenčnih centrov, ki na nacionalni ravni usmerjajo razvoj domoznanstva, izobraževanja knjižničarjev, mladinskega knjižničarstva, lahkega branja ter dela s posebnimi uporabniškimi skupinami v splošnih knjižnicah. Od leta 2022 Ministrstvo za kulturo podpira tudi koncept kompetenčnih vsebin, ki jih razvijajo OOK.

V okviru kompetenčnih vsebin nastajajo strokovna gradiva, pripomočki in spletne vsebine, namenjeni uporabi v vseh splošnih knjižnicah. Knjižnice organizirajo vsakoletne strokovne posvete in dogodke za slovensko knjižničarsko javnost, med njimi Infoverzum, Družinska pismenost = modra popotnica za življenje, Pismenost na prepihu in Festival humanistike Odprti horizonti. Gradiva so dostopna na spletnih straneh knjižnic, nekatere pa so za posamezna področja vzpostavile tudi posebna spletna mesta (npr. Infoverzum).

Nove možnosti strokovnega razvoja je odprla pridobitev konzorcijske akreditacije Erasmus+. Zainteresiranim splošnim knjižnicam omogoča lažje vključevanje v mednarodne mobilnosti in pridobivanje izkušenj v tujini, pri čemer jim skupna organizacijska in administrativna podpora olajša sodelovanje. Pomemben je tudi prenos dobrih praks iz OOK v druge splošne knjižnice, na primer širjenje storitve Knjižnica semen.

Skupna digitalna infrastruktura in storitve

Slovenske splošne knjižnice imajo s portali COBISS Ela, Dobreknjige.si, Kamra, Knjižnice.si in Obrazi slovenskih pokrajin razvito skupno digitalno infrastrukturo. V obravnavanem obdobju so bili nadgrajeni in posodobljeni portali Dobreknjige.si, Kamra in Obrazi slovenskih pokrajin, na novo je bila vzpostavljena platforma COBISS Ela, trenutno pa poteka prenova portala Knjižnice.si.

O pomenu teh storitev pričata rast vsebin in njihova uporaba. Na portalu Dobreknjige.si je bilo v obdobju 2021–2025 ustvarjenih približno 40 odstotkov vseh zapisov in zabeleženih približno 40 odstotkov vseh ogledov od začetka njegovega delovanja leta 2014. Povečevanje obsega vsebin in obiska beležijo tudi portali Kamra, Knjižnice.si in Obrazi slovenskih pokrajin.

Glavna uredništva teh štirih portalov delujejo v OOK, kjer skrbijo za njihov razvoj, nadgradnje in vzdrževanje. Njihova vsebinska bogatost in uporabnost pa temeljita na prispevkih ter sodelovanju celotne mreže splošnih knjižnic. S skupnim delom knjižnice soustvarjajo storitve, katerih vzpostavitev in dolgoročno zagotavljanje bi za posamezno knjižnico pomenila preveliko breme.

Na področju informacijske podpore je bila pripravljena nacionalna analiza stanja informacijsko-komunikacijske tehnologije v slovenskih splošnih knjižnicah. Nastala sta tudi dokumenta *Krovna*

informacijska varnostna politika splošne knjižnice in *Organizacija upravljanja informacijske varnosti v splošni knjižnici*, ki knjižnicam ponujata skupno strokovno podlago za urejanje tega področja.

Povezovanje pri ohranjanju in predstavljanju domoznanske dediščine

Poročilo izpostavlja številna sodelovanja med knjižnicami na področju domoznanstva. Med pomembnejšimi dosežki sta publikacija *Priporočila za izvajanje domoznanske dejavnosti v knjižnicah* (2025) in dokument *Analiza potreb po digitalizaciji osrednjih območnih knjižnic v obdobju 2025–2030*. Izvedeni so bili dva festivala domoznanstva (Domfest), štiri strokovna srečanja domoznancev iz slovenskih splošnih knjižnic in Festival Kamra.

V celotnem obdobju je v okviru izvajanja posebnih nalog OOK potekala tudi digitalizacija knjižničnega gradiva, pomembnega za širša knjižnična območja. Z objavo na portalu dLib.si je to gradivo postalo dostopno širšemu krogu uporabnikov. Podroben seznam digitaliziranega gradiva je predstavljen v prilogi k poročilu.

Izhodišča za nadaljnji razvoj

Pregled petletnega obdobja kaže, da se je vsebinski obseg dejavnosti OOK postopoma širil. Ob nadaljnjem razvoju bo zato treba posebno pozornost nameniti finančni vzdržnosti izvajanja nalog, poenotenju spremljanja rezultatov dela ter načrtnemu ugotavljanju in dokazovanju njihovih družbenih učinkov.

Poročilo tako ponuja skupen pregled opravljenega dela in izhodišče za razmislek o prihodnjem razvoju sistema OOK. Obenem pokaže, koliko lahko knjižnice dosežejo s povezovanjem znanja, izkušenj in virov ter kako se rezultati tega sodelovanja prenašajo v celotno mrežo slovenskih splošnih knjižnic.

Vabljeni k branju poročila, ki je dostopno na portalu Knjižnice.si, na podstrani Osrednje območne knjižnice.

Polonca Kavčič,
nacionalna koordinatorka posebnih nalog OOK